

**РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ЯК
ЧИННИК УСПІШНОГО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ СТУДЕНТІВ ВИПУСКНИКІВ
ВНЗ**

Успішне працевлаштування студентської молоді залежить від урахування системи взаємодіючих чинників, об'єктивних (особливостей динамічного розвитку сучасного суспільства) та суб'єктивних (професійного становлення та кар'єрних орієнтацій). Таким чином, значної **актуальності** тепер набувають вивчення проблем і освітнього і соціального характеру, які пов'язані з працевлаштуванням студентської молоді, а саме: з'ясування передумов і чинників, що сприяють або перешкоджають працевлаштуванню молоді, адаптації випускника ВНЗ до свого нового статусу — працівника. Теоретичним підґрунтям статті є основні положення державного регулювання зайнятості (В. Васильченко), управління трудовими ресурсами (Г. Осовська), соціальні проблеми працевлаштування молоді (О. Балакірєва) *та* стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» (А. Гальчинський, В. Геєць).

Аналізуючи статистичні відомості центрів зайнятості, можна констатувати, що кожен другий клієнт, що шукає роботу — це молода людина. Основними ж категоріями молоді є випускники навчальних закладів різних рівнів акредитації, які не мають досвіду та є претендентами на перше робоче місце. Так склалося, що через недостатній практичний досвід, відсутність професійних знань, моральну невідповідність до конкуренції молоді зараз досить проблематично реалізувати своє право на працю, оскільки роботодавці віддають перевагу фахівцям з досвідом, а кандидатам без досвіду пропонують мізерну заробітну плату або вакансію, дуже далеку від набутого фаху. Такі умови здебільшого не можуть задовольнити очікувань молоді амбітної людини. Водночас молодь досить вигідно відрізняється від інших категорій населення своєю здатністю до творчої діяльності, високою працездатністю і мобільністю, сприйнятливістю до інновацій, здоров'ям, тривалим періодом майбутньої працездатності.

Мета цієї статті полягає в актуалізації проблеми працевлаштування випускників вишів та в обґрунтуванні необхідності впровадження у навчально-виховний процес ВНЗ професійно-орієнтованих технологій навчання, які сприятимуть обізнаності студентів-випускників сучасного ринку праці в Україні, що полегшить їхнє працевлаштування. Професійно-орієнтовані технології навчання розглядають як систему засобів організації і систематизації цілеспрямованої практичної діяльності викладача та студентів метою якої є досягнення поставлених цілей професійної підготовки майбутнього фахівця. А ціллю будь-якої професійно-орієнтованої технології навчання є професійне становлення кожного студента [7, с. 36].

У нашій статті ми зосередимося на суб'єктивних чинниках успішного працевлаштування випускників вишів, а саме на їхньому професійному становленні, вектором якого є кар'єрні орієнтації студентів. Кар'єрна орієнтація, як елемент концепції «Я — професіонал» студентів, являє собою ціннісно-смыслову диспозицію, яка відображає пріоритетну спрямованість професійного зростання студента і має для нього як стійкий життєвий смисл так і слугує головним мотиватором його навчальної діяльності. Кар'єрна орієнтація породжує у студентів особистісні смисли їхнього професійного зростання, оскільки є частиною процесу смислоутворення і дає установку працювати за фахом [6, с. 76]. Основними видами кар'єрної орієнтації студентів випускників вишів є

вертикальна (устремління просуватися в соціально-професійній ієрархії) та горизонтальна (устремління до професійно-особистісного зростання та майстерства) орієнтації. Звідси витікає, що представляє собою смислоутворюючу диспозицію, кар'єрна орієнтація студентів на пряму впливає на мотивацію їх навчальної діяльності, а також знаходиться під впливом соціальних та психологічних чинників, які зумовлюють їхній соціально-психологічний розвиток. Соціальними факторами виступають профіль навчання, як домінуючий за ступенем впливу та освітній рівень батьків. Серед психологічних факторів було визначено задоволеність студентами майбутньої професією та можливості кар'єрного зростання, система устремлінь, ціннісних та їхнє загальне бажання працювати, отже всі складові, які визначають професійне самоусвідомлення студента та впливають на успішне працевлаштування майбутнього фахівця.

Успішне працевлаштування студентів реалізується за умов впровадження в навчально-виховний процес ВНЗ концептуальних положень розвиваючого професійного навчання [9, с. 53]. Оскільки для ВНЗ провідною діяльністю є професійно-навчальна, тому ми, в нашому контексті, будемо розглядати таку діяльність як особистісно розвиваюче професійне навчання. Практична реалізація такого навчання зумовила нас розробити та впровадити в навчально-виховний процес НТУУ «КПІ» кредитного модуля **«Чинники успішного працевлаштування за фахом»**, який включено до нормативної частини навчальних планів підготовки студентів освітньо-кваліфікаційних рівнів «Спеціаліст» циклу професійної та практичної підготовки. Цей курс спрямований на цілісне представлення загальнонаціонального, регіонального ринку праці, зокрема його молодіжного сегменту. Курс **«Чинники успішного працевлаштування за фахом»** слугує системному засвоєнню передумов і чинників, що сприяють або перешкоджають працевлаштуванню молоді, адаптації випускника ВНЗ до свого нового статусу — працівника, дослідження питань соціальних гарантій та необхідності підтримки молодих спеціалістів з боку держави. Водночас курс формує у випускників знання методів та стратегій пошуку роботи та вміння реалізовувати набуті знання у конкретних ситуаціях, що виникають на співбесідах з роботодавцем, а також під час проходження випробувального строку на конкретному робочому місці.

Метою курсу є формування у студентів компетенцій щодо їхнього ефективного працевлаштування.

Програма курсу передбачає вирішення таких *завдань*:

- 1) засвоєння студентами методів збирання, обробки та аналізу інформації стосовно пошуку роботи;
- 2) формування здатності долати невдачі на етапі пошуку роботи;
- 3) узагальнення і поглиблення знань студентів про методи пошуку роботи: вимоги роботодавців, психологічні тести в процесі співбесіди;
- 4) формування у студентів знань, умінь і навичок створення власного резюме, супровідного листа та норм поведінки при проходженні співбесіди;
- 5) розвиток умінь і навичок моделювання власної кар'єри, шляхом використання самоаналізу, самомотивації, та самопрезентації.

У результаті вивчення навчальної дисципліни **«Чинники успішного працевлаштування за фахом»** студенти мають **знати**:

- основні напрями регулювання ринку праці, зайнятості та умов праці;
- вимоги норм національного законодавства у сфері працевлаштування;
- суб'єкти ринку праці та їх функції;
- сучасну систему державної служби зайнятості як центра реалізації державної політики зайнятості населення;
- повноваження агенств з працевлаштування, рекрутингових агенств, кадрових агенств;
- загальні вимоги до написання резюме, його специфіку та функції;

– можливості фахової компетентності як основного чинника ефективного старту та кар'єрного зросту.

Уміти:

- уміти дати визначення кваліфікаційних характеристик та вимог професії;
- володіти базовими поняттями кодексу професійної етики;
- уміти визначати особливості стандартів письмового та усного перекладів сучасної англійської та української мов;
- орієнтуватися у нормативно-правовій базі у галузі працевлаштування випускників вищих навчальних закладів;
- уміти правильно написати резюме, оголошення про пошук роботи та скласти супровідний лист;
- розробляти індивідуальні програми кар'єрного зростання, презентувати власний професійний та творчий потенціал.
- уміти узагальнювати та аналізувати особистісні властивості шляхом інтерпретації результатів психологічних тестів.

У рамках практичної складової курсу пропонується ввести професійно-орієнтовані технології (профорентологію та професіографію), які будуть сприяти удосконаленню як професійних компетенцій студентів, так і набуттю ними практичних знань побудови успішної кар'єрної траєкторії. Упровадження професійно-орієнтованих технологій зумовлює такі завдання:

- навчити студента випускника рефлексії з точки зору розкриття їхніх індивідуальних якостей, які йому потрібні як під час інтерв'ю так і адаптації в корпоративній культурі (знання про себе);
- навчити його зіставляти оцінювані якості з різними професійними середовищами та попередньо визначити своє місце в них (моделювання образу «Я — професіонал»);
- розширити когнітивну базу студентів щодо змісту професій (професіографія).

Зазначені вище завдання реалізуються шляхом використання методики Д. Голланда [6]. Особливістю цієї методики є характеристика семи типів професійних середовищ, у змісті яких виокремлюються професійні цінності, професійно важливі якості, специфіка діяльності тощо. Учений зазначив, що кожен тип особистості орієнтований на певне професійне середовище: реалістичний тип — на створення матеріальних речей, обслуговування технологічних процесів та технічних приладів, на збереження та раціональне використання природних ресурсів, утримання балансу між живою природою та техногенною цивілізацією та збереження довкілля; інтелектуальний тип — на вивчення та осмислення явищ, подій та об'єктів у науково-теоретичному аспекті, характер завдань цього професійного середовища вимагає високого рівня інтелекту, творчих здібностей та абстрактного мислення; соціальний тип особистості — на взаємодію із соціальним середовищем, орієнтований на вміння спілкуватися з людьми, обслуговувати, виховувати, конструктивно вирішувати конфлікти спираючись на інтуїцію та емоційний контакт; конвенційний тип — на чітко структуровану діяльність, підхід до вирішення завдань цього середовища має практичний і конкретний характер; підприємницький тип — на керівництво людьми та бізнесом; художній — на творчість, нестандартний підхід до вирішення професійних завдань.

Тип особистості визначається за таким принципом: особистісні характеристики, інтереси, здібності, бажана професійна діяльність, умови професійного середовища, типові професії, які входять до певного професійного середовища. У процесі виконання цієї методики студенти проводять інформаційно-довідковий опис професій спрямований на виділення економічних, технологічних, медичних і психологічних характеристик своєї майбутньої професійної діяльності, таким чином розширюючи когнітивні знання, які потрібні для більш детального аналізу й розуміння специфіки майбутньої професії. Отже такий опис включає загальну характеристику професії, економічний, технологічний,

медичний і психологічний розділи і використовується як методичний засіб для більш детального аналізу професії. Функціональний опис включає нормативні характеристики професійно важливих якостей і медичних протипоказань до професійної діяльності. Цей опис включає інформаційно-методичну психограму і психографічну характеристику професії.

У інформаційно-методичній психограмі описуються технологічні операції й конкретні психологічні функції, що реалізують ці операції. Формування здатності студента здійснювати самостійний аналіз майбутньої професії реалізується шляхом їх роботи із професіографічними методиками, які спрямовані на більш детальне ознайомлення із специфічними вимогами професій та професійно важливими якостями, необхідними професіоналу.

Психографічний опис професії характеризує психічні процеси, функції, способи реалізації їх професіоналом під час прийому, збереження і переробки інформації, можливості керування увагою, емоційно-вольовою сферою, психо-моторикою, а також особистісні характеристики, що мають важливе значення у професійній діяльності.

Для формування у студентів здатності до аналізу майбутньої професійної діяльності (професійний самоаналіз) використовуються такі методичні прийоми:

1. Навчання умінню виявляти класифікаційні ознаки професійної діяльності, проводити порівняльний аналіз професій і складати формули професій.

2. Порівняння різних професій на основі відповідності типів особистості з типами професійних середовищ згідно з класифікацією Д. Голланда.

3. Розробка спеціальних описів професій, що розкривають специфіку типу професії, стислу характеристику технологічних, психологічних параметрів діяльності професіонала, виділення цінностей професії, та на основі класифікатора професій виділити характерні види професій, які входять до конкретного професійного середовища.

4. Створення власних професіограм за заданою схемою.

Використання таких описів професії дає нам змогу оцінити здатність студентів до аналізу професійної діяльності, тобто рівень сформованості профорієнтаційних знань, оскільки у процесі активного засвоєння професіографічної інформації, глибокого вивчення й осмислення змістовних складових професій, знань про цінності професій формується здатність студентів до аналізу професійної діяльності, тобто їхня здатність до професійного самоаналізу. До методів, які були задіяні нами під час викладання курсу належать:

- інформаційно-довідкові: (професіограми, довідкова література, інформаційно-пошукові системи);

- методи профорієнтаційної діагностики (допомога в самопізнанні): анкети, складання власних психограм, які створюють рефлексивне осмислення особистих якостей студентів випускників, бесіди тощо;

- методи пояснювально-ілюстративні, які слугують посиленню особистісної та професійної рефлексії;

- активізуючі методи: моделювання різних типів інтерв'ю, вирішення проблемних ситуацій (для кожної ситуації заздалегідь продумувались аргументи «за» та «проти» різних точок зору з метою актуалізації проблеми);

- ціннісно-формувальні: бесіди; диспути, спрямовані на встановлення причинно-наслідкових зв'язків, на порівняння, прогнозування та обговорення проблеми і визначення чіткої позиції.

Професійно-орієнтовані технології ми згрупували таким чином: *інформаційно-пошукові технології* (проблемні ситуації, евристичні бесіди); *проективні технології професіографічного характеру* (складання професіограм, побудова особистісно-професійного плану), *технології профорієнтаційної діагностики* (анкетування, складання власних психограм). Такі професійно-орієнтовані технології забезпечують рефлексивне осмислення особистих якостей студентів випускників та сприяють їхньому

працевлаштуванню. Крім того вони слугують практичним втіленням професійно-навчальної діяльності, яка перетілиться в особистісно-розвиваючу, тобто мотивуючу. Очевидно, що зміст та технології навчання, навчальна мотивація, особистісний смисл, кар'єрна орієнтація визначають розвиваючий потенціал діяльності студентів. Слід зазначити, що в професійному навчанні залучені всі види діяльності студентів: навчально-пізнавальна, науково-дослідницька, навчально-професійна тощо. Кожна з них за певних умов стає домінантною, яка визначає розвиток особистості.

Комплекс усіх цих видів діяльності, які взаємопов'язані та взаємозумовлені можна об'єднати в загальну інтегративну модель: особистісно розвиваючу професійно орієнтовану, яка має наступні ознаки: від неї залежать основні психологічні зміни студентів та під час цієї діяльності формуються, перебудовуються ціннісно-сміслові диспозиції студентів. Отже реалізація методологічних основ та концептуальних положень розвиваючого професійного навчання дозволило сформулювати **наступні висновки:** особистісний та професійний розвиток студента розглядається як головна ціль, яка підвищує їхню мотивацію на всіх етапах навчально-професійного процесу та як кінцевий результат цього процесу слугує чинником успішного працевлаштування студентів випускників. Упровадження професійно-орієнтованих технологій навчання (ознайомлення з професією через навчання, опанування професією через практику, ідентифікація себе з образом професіонала через професіографію) мотивує професійне самоусвідомлення студентів випускників, при цьому стирається межа між процесом навчання та виховання. **Подальшого дослідження** потребують вивчення питання соціальних гарантій та необхідності підтримки молодих фахівців з боку держави; аналіз потреб та мотивів, що зумовлюють міграційні орієнтації випускників.

Література:

1. Абульханова К. А. Психология и сознание личности (Проблемы методологии, теории и исследования реальной личности): Избранные психологические труды / К. А. Абульханова-Славская — М. : Моск. псих.-соц. ин-т.; Воронеж: НПО «МОДЭК», 1999. — 224 с.
2. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности / К. А. Абульханова-Славская — М. : Наука, 1980. — 335 с.
3. Асмолов А. Г. Психология личности: принципы общепсихологического анализа / А. Г. Асмолов. — М.: Смысл, Академия, 2002. — 416 с.
4. Асмолов А. Г. Психология личности: культурно-историческое понимание развития человека / А. Г. Асмолов. — М. : Мысль, 2007. — 528 с.
5. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии / Беспалько В.П. — М. : Педагогика, 1989. — 192 с.
6. Holland J. L. You and Your Career/ John Holland. — N.-Y. : Psychological Assessment Resources, Inc., 1994. — 36 p.
7. Деркач А.А. Акмеологические основы развития профессионала / А.А. Деркач. — М. : изд. Московского психолого-социального института, Воронеж : НПО, 2004. — 752 с.
8. Жукова Н.Г. Профессиональные технологии обучения / Н.Г. Жукова. — М. :Наука, 2009. — 328 с.
9. Федоров В.А., Колегова Е.Д. Педагогические технологии управления качеством профессионального образования / В.А.Федорова. — М.: Академия, 2008. — 312с.
10. Селезнева Н.А. Качество высшего образования как объект системного исследования / Н.А. Селезнева. — М.: Новая школа, 2003. — 214с.

У статті розкривається проблематика працевлаштування студентів випускників вишів, зокрема аналізуються об'єктивні і суб'єктивні чинники, які полегшують або перешкоджають успішному працевлаштуванню студентської молоді. Одним із шляхів розв'язання цієї проблеми є впровадження у навчально-виховний процес ВНЗ професійно-орієнтованих технологій навчання, які сприятимуть обізнаності студентів-випускників сучасного ринку праці в Україні.

Ключові слова: працевлаштування студентів, професійно-орієнтовані технології навчання, сучасний ринок праці в Україні.

В статье раскрывается проблематика трудоустройства студентов выпускников вузов,

анализируются объективные и субъективные факторы которые облегчают или препятствуют успешному трудоустройству студенческой молодежи. Одним из путей решения этой проблемы предлагается внедрение в учебно-воспитательный процесс ВУЗа профессионально-ориентированных технологий обучения которые ознакомят студентов-выпускников с современным рынком труда в Украине.

Ключевые слова: трудоустройство студентов, профессионально-ориентированные технологии обучения, современный рынок труда в Украине.

The article deals with the problem of University under graduated students' recruitment. We analyzed the factors which are militating or mitigating the process of recruitment. In order to solve this problem it is suggested to introduce to the Universities curriculum the learning profession oriented technologies which improve students' awareness of labor market in Ukraine.

Key words: students' recruitment, the learning profession oriented technologies, labor market in Ukraine.